<u>Polisi Ymyrriad Diogel</u>

Ysgol Llanbedrog

Dyddiad Mabwysiadu: 21/2/19

Dyddiad Adolygu: Tymor yr Hydref (Blynyddol)

Llofnodwyd ar ran Cadeirydd y Llywodraethwyr: Alaw Ceris

Dyddiad: 19/12/22

Canllawiau ynglyn â defnydd grym rhesymol a chwilio am arfau mewn Ysgol
Cyhoeddwyd Mawrth 2013 Adolygwyd Ionawr 2018

Cynnwys

1	Cyflwyniad	3
2	Beth mae'r gyfraith yn ei ddweud	4
3	Egwyddorion	7
4	Defnyddio Grym Rhesymol	8
5	Lleihau'r tebygolrwydd o sefyllfaoedd yn codi	9
6	Disgyblion ac anghenion dysgu ychwanegol a/neu anableddau	10
7	Penderfynu a fyddai defnyddio grym yn briodol	11
8	Defnyddio ymyriadau corfforol cyfyngol	13
9	Defnydd o ymyriadau corfforol cyfyngol mewn sefyllfaoedd anrhagweladwy ac argyfyngau	14
10	Asesu'r Risg	14
11	Asesiadau Risg Unigol	15
12	Sefyllfaoedd pan na ddylai staff ymyrryd fel arfer heb gymorth	17
13	Cofnodi Digwyddiadau o Rym Rhesymol	18
14	Hysbysu Rhiant yn dilyn defnyddio grym rhesymol	20
15	Hawl y rhiant i weld cofnodion	20
16	Cymorth ar ôl digwyddiadau	21
17	Gweithdrefnau Cwyno ac Amddiffyn Plant	21
18	Cynnwys Partneriaid Aml-Asiantaethol	21
19	Ymdrin â chwynion a chyhuddiadau	22
20	Cyswllt Corfforol â disgyblion mewn Amgylchiadau eraill	23

ATODIAD 1 – Cynnwys Polisi Ysgol

ATODIAD 2 – Model o Bolisi Ysgol

ATODIAD 3 – Ffurflen Gofnodi

ATODIAD 4 – Rhai Pwyntiau i'w Cofio

1. Cyflwyniad

Mae'r canllaw hwn yn pwysleisio dau bwer sydd ar gael i ysgolion i'w cynorthwyo i reoli ymddygiad. Cyflwynwyd y pwerau hyn yn Hydref 2010 fel a ganlyn:

- Adran 1: Defnyddio Grym i Reoli meu Atal Disgyblion (sydd wedi eu cynnwys yn Adran 93 Deddf Addysg ac Arolygiadau 2006, oedd yn disodli Adran 550A o Ddeddf Addysg 1996). Mae'r canllaw yn disodli'r canllawiau presennol yng Nghylchlythyr 37/98 y Swyddfa Gymreig.
- Adran 2: Sgrinio a Chwilio Disgyblion am Arfau (y pwerau newydd sy'n Adran 45 Deddf Lleihau Troseddau Treisgar 2006).

Ysgrifennwyd y ddogfen hon gyda'r amcan o fod yn gyson gyda datganiadau eraill Cyngor Gwynedd. Y bwriad yw sicrhau bod pob ysgol a lleoliad addysgol arall yn darparu amgylchedd weithio ddiogel ar gyfer pobl ifanc, staff ac ymwelwyr ac yn hyrwyddo ymddygiad da a pherthnasau cadarnhaol.

Dylai staff fod yn ymwybodol bod eu cyflogaeth yn golygu dyletswydd o ofal er mwyn cynnal lefel dderbyniol o ddiogelwch i pob disgybl yn yr ysgol.

Er bod y rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymddwyn yn briodol a'r rhan fwyaf o ysgolion yn ddisgybledig ac yn leoliadau dysgu cynhyrchiol, mae Adran Addysg Cyngor Gwynedd, dim angen ac yn unol a chanllawiau Llywodraeth Cymru, yn dymuno cefnogi athrawon a staff ysgol eraill i ddelio'n effeithiol ag ymddygiad amhriodol a thrafferthus, gan ar yr un pryd leihau, effaith aflonyddgar yr ymddygiad ar ddisgyblion eraill, ac o ganlyniad eu cyfleoedd bywyd.

Yn hytrach na chynyddu nifer y cosbau y gellir eu defnyddio ar gyfer disgyblion, bwriad y newidiadau deddfwriaethol gan y Llywodraeth oedd sicrhau mwy o eglurder ar yr hyn y gall ysgolion ei wneud i hybu ymddygiad cadarnhaol a hybu mwy o gysondeb wrth eu defnyddio ar hyd a lled Cymru. Byddai hyn yn ei dro yn diogelu hawliau plant a phobl ifanc i gael eu trin yn gyson ac yn deg.

Bydd staff yn ymwybodol o'r materion sensitif sy'n gysylltiedig ag unrhyw fath o gyswllt corfforol â disgyblion. Mae'r canllawiau hefyd yn cynnig cyngor ar gyswllt corfforol ar wahân i ddefnyddio grym uniongyrchol.

Dylid ystyried y canllawiau yng nghyd-destun ehangach Fframwaith Llywodraeth y Cynulliad ar gyfer Polisi ac Arferion o ran Ymyriad Corfforol Cyfyngol.

Dylid ystyried y canllaw hwn o fewn y fframwaith cynhwysiant a chefnogi disgyblion a nodir yng Nghylchlythyr 47/06 Llywodraeth Cymru. Dylid ei ystyried hefyd ochr yn ochr a'r gyfres gyffredinol o ganllawiau ar yr agweddau hyn yn cynnwys canllawiau ar waharddiadau, mynd i'r afael â bwlio a Chôd Ymarfer AAA.

2. Beth mae'r gyfraith yn ei ddweud

Dylai'r canllawiau helpu ysgolion i ddeall beth mae'r gyfraith yn ei olygu iddynt hwy yn ymarferol, yn ogystal â rhoi cyngor iddynt ar arfer da. Diben y gyfraith a'r canllawiau hyn yw diogelu staff a disgyblion, atal difrod neu amhariad difrifol a lleihau'r tebygolrwydd y bydd camau gweithredu a gymerwyd gan staff yn cael eu herio'n llwyddiannus yn y llysoedd. Felly, cynghorir ysgolion yn gryf i ddilyn y canllawiau ond ni ddylid eu trin fel datganiad cyflawn ac awdurdodol o'r gyfraith. **Mater i'r llys yw dehongli'r gyfraith.**

Ni cheir unrhyw ddiffiniad cyfreithiol o pryd y mae'n rhesymol i ddefnyddio grym. Bydd hynny pob amser yn dibynnu ar amgylchiadau penodol achosion unigol. **Er mwyn ei ystyried yn gyfreithiol, byddai'n rhaid i'r grym fod yn gymesur â'r canlyniadau y mae'n ceisio eu hosgoi.** Dylai graddau'r grym fod ar y lefel isaf sydd ei angen er mwyn gyflawni'r canlyniad a ddymunir. Ni fyddai'n bosibl cyfiawnhau defnyddio grym i atal camymddwyn dibwys. Er enghraifft, efallai y byddai rhedeg mewn coridor prysur gyda phlant bach lle ceir perygl gwirioneddol o'u taro yn erbyn waliau neu i lawr grisiau yn ddigon difrifol i beidio â chael ei ystyried fel achos dibwys.

Mae Adran 93 o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006 wedi disodli Adran 550A o Ddeddf Addysg 1996 ac yn galluogi staff ysgolion i ddefnyddio grym sy'n rhesymol dan yr amgylchiadau er mwyn atal disgybl rhag gwneud, neu barhau i wneud, unrhyw un o'r canlynol:

- *- cyflawni unrhyw drosedd (neu, i ddisgybl o dan oedran cyfrifoldeb, troseddol, yr hyn a fyddai'n drosedd i ddisgybl hŷn);*
- *achosi anaf personol i unrhyw berson (yn cynnwys y disgybl ei hun), neu ddifrod i'w eiddo; neu*
- *peryglu trefn a disgyblaeth dda yn yr ysgol neu ymhlith unrhyw ddisgyblion sy'n derbyn addysg yn yr ysgol, naill ai yn ystod sesiwn addysgu neu fel arall.*

Ceir diffiniad o'r staff y mae'r pŵer hwn yn berthnasol iddynt yn adran 95 y Ddeddf.

Y rhain yw:

- unrhyw athro sy'n gweithio yn yr ysgol, ac unrhyw berson arall sydd wedi derbyn awdurdod gan y pennaeth i reoli neu fod yn gyfrifol am ddisgyblion:

i. mae hyn yn cynnwys staff cymorth sydd â dyletswyddau arferol o oruchwylio disgyblion megis cynorthwywyr addysgu, cynorthwywyr cymorth dysgu, mentoriaid dysgu a goruchwylwyr amser cinio;
ii. mae hefyd yn gallu cynnwys pobl y mae'r pennaeth wedi rhoi awdurdod dros dro iddynt reoli neu i fod yn gyfrifol am ddisgyblion megis aelodau o staff cyflogedig nad yw eu swydd yn cynnwys goruchwylio disgyblion fel arfer (er enghraifft staff arlwyo neu staff sy'n gysylltiedig â'r eiddo) a gwirfoddolwyr di-dâl (er enghraifft rhieni sy'n hebrwng disgyblion ar ymweliadau a drefnwyd gan yr ysgol); a
iii. nid yw'n cynnwys swyddogion.

Mae'n rhaid i'r rhai sy'n defnyddio'r pŵer i ddefnyddio grym roi ystyriaeth briodol hefyd i unrhyw angen addysgol arbennig (AAA) a/neu anabledd a allai fod gan ddisgybl. O dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, mae gan ysgolion dyletswyddau allweddol:

- i beidio â thrin disgybl anabl yn llai ffafriol, oherwydd ei, anabledd, na disgybl heb anabledd;
- i beidio â thrin disgybl anabl yn anffafriol, am reswm sy'n i gysylltiedig â'i anabledd, heb gyfiawnhad;
- i beidio â gweithredu darpariaeth, maen prawf, neu arfer sy'n rhoi, neu fyddai'n rhoi, disgybl anabl o dan anfantais; ac
- i gymryd camau rhesymol i osgoi rhoi disgybl anabl o dan anfantais sylweddol o gymharu â disgybl heb anabledd (a elwir yn ddyletswydd addasiadau rhesymol).

Mae'r pŵer statudol a roddir gan Adran 93 o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006 yn bŵer ychwanegol i bŵer cyfraith gwlad unrhyw ddinesydd mewn argyfwng i ddefnyddio grym rhesymol i amddiffyn eu hunain, i atal person arall rhag cael ei anafu neu gyflawni trosedd. O ran atal anaf neu ddifrod i eiddo, mae'r pŵer statudol yn debyg i'r pŵer cyfraith gwlad, ac eithrio ei fod dim ond ar gael i bobl sydd wedi'u hawdurdodi i reoli neu i fod yn gyfrifol am ddisgyblion.

O ran atal mathau eraill o droseddau, mae Adran 93 yn darparu eglurhad hollbwysig. Nid yw'n glir o gwbl a yw'r holl fathau o ymddygiad sy'n peryglu disgyblaeth ysgol yn droseddau hefyd ac mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion cynradd o dan oedran cyfrifoldeb troseddol. Felly, mae Adran 93 yn datgan yn glir y gall staff awdurdodedig ddefnyddio grym i atal ymddygiad sy'n peryglu'r gwaith o gynnal disgyblaeth yn yr ysgol p'un a yw'r ymddygiad hwnnw hefyd yn cael ei ystyried yn drosedd ai peidio.

Gellir defnyddio grym rhesymol hefyd wrth arfer y pŵer statudol, a gyflwynwyd o dan Adran 45 o Ddeddf Lleihau Troseddau Treisgar 2006, i chwilio disgyblion am arfau heb eu caniatâd. Byddai'r pŵer chwilio hwn yn berthnasol i benaethiaid a staff sydd wedi'u hawdurdodi, pan fydd ganddynt resymau dilys dros amau bod gan ddisgybl arf. Gallai'r sawl sy'n chwilio a/neu'r ail berson y mae angen iddynt fod yn bresennol mewn chwiliad ddefnyddio grym rhesymol. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru yn cynghori ysgolion yn gryf i beidio â chwilio disgyblion pan fyddant yn disgwyl gwrthwynebiad, ond yn hytrach dylent ffonio'r heddlu

Mae bob amser yn anghyfreithlon defnyddio grym fel cosb. Y rheswm am hyn yw y byddai'n cael ei gynnwys o fewn y diffiniad o gosb gorfforol, a ddiddymwyd gan Adran 548 o Ddeddf Addysg 1996.

Hyd yn oed pan reolir y sefyllfa'n dda, gellid cyhuddo'r athro/athrawes/aelod o staff awdurdodedig o gam-garcharu, ymosodiad neu o guro.

3. Egwyddorion

3.1 Nid yw Awdurdod Addysg Gwynedd yn cefnogi'r defnydd o rym afresymol gyda disgyblion ac mae'n cydnabod ysbryd Cytundeb y Cenhedloedd Unedig ar iawnderau'r plentyn, yn benodol Erthygl 19 sy'n datgan yr angen am i bob cam priodol gael ei gymryd i amddiffyn y plentyn rhag pob ffurf ar drais corfforol, ond cefnogir ymyriad corfforol diogel gan staff o dan amgylchiadau arbennig.

3.2 Mae gan bob aelod o staff ysgolion bŵer cyfreithiol i ddefnyddio grym rhesymol i atal disgyblion rhag cyflawni trosedd, anafu eu hunain neu eraill, neu ddifrodi eiddo; a chynnal trefn a disgyblaeth dda ymhlith y disgyblion.

3.3 Dylid canolbwyntio ar atal, i'r graddau y bydd hynny'n bosibl, yr angen i ddefnyddio grym ar ddisgyblion, gan greu awyrgylch tawel, disgybledig a chefnogol yn yr ysgol sy'n lleihau'r risg a'r bygythiad o drais o unrhyw fath. Dylid ond defnyddio grym fel y dewis olaf, a dylai ysgolion leihau'r posibilrwydd o fod angen grym. Fodd bynnag, efallai na fydd hynny bob amser yn bosibl ac mewn amgylchiadau o'r fath bydd angen i staff fod yn ymwybodol o'r materion sensitif sy'n gysylltiedig ag unrhyw fath o gyswllt corfforol â disgyblion.

3.4 Ni ddylai ysgolion byth geisio rhwystro gallu aelodau o staff i ddefnyddio grym drwy fabwysiadu polisi 'dim cyswllt'. Mae'r pŵer i ddefnyddio grym yn helpu i sicrhau diogelwch disgyblion a'r ysgol a'r perygl sy'n gysylltiedig â pholisi dim cyswllt yw y gallai olygu bod aelod o staff yn torri eu dyletswydd gofal tuag at ddisgybl, neu'n eu hatal rhag gweithredu mewn ffordd sydd ei hangen i atal disgybl rhag achosi anafiadau i eraill.

3.5 Diben deddfu Llywdoraeth Cymru ar y defnydd o rym oedd darparu pŵer clir a thryloyw sy'n galluogi staff i ddefnyddio grym rhesymol ar ddisgyblion mewn amgylchiadau penodol, wrth ddiogelu plant a phobl ifanc ar yr un pryd ychwanegu hwn rhag trais corfforol, anafiadau neu gamdriniaeth. Mae'r ddogfen hon yn darparu canllaw ar sut y dylid arfer y pŵer, yn arbennig er mwyn:

- helpu staff ysgolion i ddeall beth mae'r gyfraith yn ei olygu iddynt hwy yn ymarferol;
- diogelu disgyblion drwy leihau'r risgiau y gellir defnyddio grym yn amhriodol; a
- darparu cyngor ar arfer da.

3.6 Er bod Deddf Addysg ac Arolygiadau 2006 yn cyfeirio'n benodol at rym ("force") mae hyn yn cwmpasu'r strategaethau amrywiol sy'n cynnwys rhywfaint o bŵer corfforol i atal disgyblion rhag anafu eu hunain neu eraill, gwneud difrod i eiddo neu achosi anhrefn. Mae'r ystod yn amrywio o afael yn llaw neu fraich disgybl i'w arwain i ddiogelwch i amgylchiadau eithriadol pan fydd angen atal disgybl er mwyn osgoi trais neu anaf iddo ef neu i eraill.

4. Defnyddio Grym Rhesymol

4.1 Mewn ysgolion, defnyddir grym yn gyffredinol ar gyfer dau ddiben gwahanol – i reoli disgyblion ac i'w hatal:

- Gall rheoli olygu cyswllt corfforol goddefol (e.e. sefyll rhwng disgyblion neu atal llwybr disgybl) neu gyswllt corfforol gweithredol (e.e. gafael yn llaw neu fraich disgybl i'w arwain neu dywys disgybl i ffwrdd drwy osod llaw yng nghanol y cefn).
- Pan fydd aelodau o staff yn defnyddio "ataliaeth" maent yn atal disgybl yn gorfforol rhag parhau i wneud yr hyn yr oedd yn ei wneud ar ôl i chi ddweud wrtho am stopio. Defnyddir technegau atal fel arfer mewn amgylchiadau mwy eithafol, pan fydd dau ddisgybl yn ymladd, er enghraifft, ac mae angen ymyriad corfforol i'w gwahanu.

4.2 Bydd staff yn ymwybodol o'r materion sensitif sy'n gysylltiedig ag unrhyw fath o gyswllt corfforol â disgyblion. Mae'r canllawiau hyn hefyd yn cynnig cyngor ar gyswllt corfforol ar wahân i ddefnyddio grym uniongyrchol.

4.3 Dylid ystyried y canllawiau yng nghyd-destun ehangach Fframwaith Llywodraeth y Cynulliad ar gyfer Polisi ac Arferion o ran Ymyriad Corfforol Cyfyngol.

4.4 Gellir defnyddio'r pŵer pan fydd y disgybl (yn cynnwys disgybl o ysgol arall) ar dir yr ysgol neu leoliad arall sydd o dan reolaeth neu ofal cyfreithiol yr aelod o staff (er enghraifft ar ymweliad ysgol).

5. Lleihau'r tebygolrwydd o sefyllfaoedd yn codi lle gallai fod angen defnyddio grym

5.1 Er na fydd mesurau ataliol bob amser yn gweithio, y mae nifer o gamau y gall ysgolion eu cymryd i leihau'r tebygolrwydd o sefyllfaoedd yn codi lle gallai fod angen arfer y pŵer i ddefnyddio grym:

- Creu amgylchedd tawel, disgybledig a chefnogol yn yr ysgol sy'n lleihau'r risg a'r bygythiad o drais o unrhyw fath;
- Datblygu cydberthnasau effeithiol rhwng disgyblion a staff sy'n elfen ganolog i ddisgyblaeth dda;
- Mabwysiadu ymagwedd ysgol gyfan ar gyfer datblygu sgiliau cymdeithasol ac emosiynol.
- Defnyddio strategaethau rhagweithiol i ddatblygu sgiliau rheoli ymddygiad cadarnahol.
- annog staff i gefnogi eu gilydd yn ystod digwyddiad ac ar ôl digwyddiad. Ceir canllaw pellach yng Nghanllaw Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion, Cylchlythyr 47/2006;
- Rheoli digwyddiadau unigol yn effeithiol. Mae'n bwysig cyfathrebu'n dawel gyda'r disgybl, defnyddio geiriau ac iaith y corff nad ydynt yn fygythiol, a sicrhau y gall y disgybl weld ffordd allan o sefyllfa. Gallai strategaethau gynnwys, er enghraifft, hebrwng gan aelodau o staff i fan mwy diogel, i ffwrdd o wylwyr neu ddisgyblion eraill.
- Lle bynnag y bo'n ymarferol, dylid rhybuddio'r disgybl y gellir defnyddio grym cyn ei ddefnyddio.

Dylai pob aelod o staff ddefnyddio dull cadarnhaol o wella ymddygiad er mwyn cymell ymdrech a dyfalbarhad, ac er mwyn magu hunan-fri. Dylai'r ysgol weithio mewn partneriaeth â'r rhai sy'n adnabod y plentyn er mwyn helpu i;

- ganfod pam mae'r plentyn hwn yn ymddwyn yn y ffordd hon;
- ddeall y ffactorau sy'n dylanwadu ar ymddygiad y plentyn hwn; ac
- nodi arwyddion rhybuddiol cynnar sy'n dangos bod mathau penodol o ymddygiad yn datblygu.

5.2 Bydd yr ymagwedd hon yn helpu i sicrhau mai ymyriad cynnar yw'r norm gan leihau'r achosion o ymddygiad eithafol a gwneud yn siŵr mai anaml iawn y bydd angen defnyddio grym corfforol.

5.3 Dylai staff ysgol gyfeirio at bolisi ymddygiad yr ysgol wrth ddatblygu a gweithredu cynlluniau rheoli ymddygiad. Dylai pob cynllun rheoli ymddygiad gael eu cadarnhau'n ffurfiol cyn eu gweithredu yn yr ysgol. Dylid cofnodi cynlluniau'n ffurfiol yn unol â gweithdrefnau'r ysgol a nodi'r camau gweithredu a gymerir i:

- ddiwallu anghenion disgybl;
- annog y disgybl i wneud dewisiadau cadarnhaol a datblygu hunanreolaeth;
- cefnogi'r disgybl mewn sefyllfaoedd anodd; a
- rheoli argyfyngau'n ddiogel os a phryd y byddant yn digwydd.

6. Disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol a/neu anableddau

6.1 Mae'r cyngor canlynol yn arbennig o berthnasol i ddisgyblion ag ADY a/neu anableddau:

- Dylid Cynnwys y Cydgysylltydd ADY neu aelod o staff arall a enwir a rhieni i ddatblygu polisi ac arfer yr ysgol ar ddefnyddio grym. Bydd hyn yn helpu i sicrhau y rhoddir ystyriaeth briodol i anghenion disgyblion unigol ag ADY a/neu anableddau yn cynnwys disgyblion "bregus".
- Dylid Datblygu cynlluniau rheoli ymddygiad ar gyfer disgyblion unigol yr aseswyd eu bod yn wynebu risg uwch o fod angen ymyriadau corfforol cyfyngol mewn ymgynghoriad â'r disgybl a'i rhieni neu ei ofalwyr. Mae cynlluniau rheoli ymddygiad yn cyflwyno'r technegau y dylid eu defnyddio a'r rhai na ddylid eu defnyddio fel arfer. Dylai unrhyw ddefnydd posibl o ymyriad corfforol a fwriedir gydymffurfio â datganiad / CDU disgybl a chael ei gofnodi'n briodol yng nghofnodion yr ysgol.
- I'r graddau y bo'n ymarferol bosibl gwneud hynny, dylai staff sy'n cael cyswllt â disgyblion o'r fath gael eu hysbysu am nodweddion perthnasol yr unigolion hynny, yn arbennig:
    i. sefyllfaoedd a allai sbarduno ymddygiad anodd, strategaethau ataliol a pha dechnegau atal rhag gwaethygu sy'n fwyaf tebygol o weithio;
    ii. beth sy'n fwyaf tebygol o ysgogi ymateb treisgar, yn cynnwys gwybodaeth berthnasol am unrhyw ddigwyddiad blaenorol lle bu'n rhaid defnyddio ymyriad corfforol; a
    iii. os bydd angen ymyriad corfforol, unrhyw strategaethau a thechnegau penodol y cytunwyd arnynt gyda'r staff, y rhieni a'r disgybl dan sylw.
- Gallai gwybodaeth gan rieni fod yr un mor ddefnyddiol â gwybodaeth sydd gan yr ysgol. Gallai rhywfaint o'r wybodaeth hon fod yn sensitif. Dylai ysgolion geisio sicrhau cydsyniad (caniatâd ysgrifenedig fyddai orau) gan y rhiant /goflawr i hysbysu staff priodol. Fodd bynnag, os bydd cydsyniad yn cael ei atal yn afresymol, efallai y gellir rhoi'r wybodaeth i staff sydd ei hangen er budd i'r disgybl dan sylw. Bydd pwysigrwydd darparu cydsyniad o'r fath yn ffactor mewn penderfyniadau ynglŷn â rhannu gwybodaeth i rieni sy'n wirfoddolwyr ac eraill sy'n goruchwylio disgyblion.
- Dylid galw ar aelodau o staff a enwir yn y cynllun cefnogaeth os bydd digwyddiadau sy'n gysylltiedig â disgyblion penodol yn digwydd. Nid yw hyn o reidrwydd yn golygu aros iddynt gyrraedd cyn gweithredu os bydd angen gweithredu ar frys. Fodd bynnag, dylid eu cynnwys bob amser yn y camau yn dilyn digwyddiadau. Dylid ystyried hefyd a oes yna amgylchiadau penodol lle bydd angen i staff weithio mewn parau i ddiogelu disgyblion a/neu staff.
- Mae'n arfer dda i addysgu disgyblion sy'n wynebu risg sut i gyfathrebu mewn adegau o argyfwng a strategaethau i'w defnyddio mewn argyfwng (megis defnyddio pasbortau cyfathrebu personol ac arwyddion nad ydynt yn rhai llafar i ddangos yr angen i ddefnyddio ardal dawel benodol neu ardal tawelu) a sicrhau bod staff yn ymwybodol o'r strategaethau hyn.

7. Penderfynu a fyddai defnyddio grym yn briodol

7.1 Dylai'r penderfyniad i ddefnyddio grym ai peidio a pha rym y dylid ei ddefnyddio ddibynnu bob amser ar amgylchiadau pob achos ac – yn hollbwysig yn achos disgyblion ag ADY a/neu anableddau – gwybodaeth am yr unigolyn dan sylw.

7.2 Mae'n rhaid i'r penderfyniadau a wneir yngylch a yw union amgylchiadau digwyddiad yn cyfiawnhau defnyddio grym sylweddol fod yn rhesymol. Fel arfer, mae'n rhaid gwneud

penderfyniadau o'r fath yn gyflym, heb lawer o amser i bwyso a mesur. Er hynny, mae angen i staff wneud y penderfyniadau cliriaf posibl ynglŷn â:

- difrifoldeb y digwyddiad, wedi'i asesu gan effaith yr anaf, difrod neu anrhefn sy'n debygol o ddigwydd pe na fyddai grym yn cael ei ddefnyddio. Os bydd posibilrwydd cryf o anaf, difrod neu anrhefn ddifrifol, y mwyaf tebygol y gellir cyfiawnhau defnyddio grym.
- y tebygolrwydd o gyflawni'r canlyniad a ddymunir drwy ddulliau eraill.
- y risgiau perthynol sy'n gysylltiedig ag ymyriad corfforol o gymharu â defnyddio strategaethau eraill. Po leiaf yw'r risgiau sy'n gysylltiedig ag ymyriad corfforol, y mwyaf tebygol y gellir cyfiawnhau defnyddio grym.

7.3 Enghreifftiau o sefyllfaoedd

Mae enghreifftiau o sefyllfaoedd sy'n galw'n benodol am benderfyniadau o'r math hwn yn cynnwys:

- mae disgybl yn ymosod ar aelod o staff, neu ddisgybl arall;
- mae disgyblion yn ymladd, gan achosi risg anaf iddynt hwy eu hunain neu eraill;
- mae disgybl yn cyflawni, neu ar fin cyflawni, difrod bwriadol difrifol i eiddo a all arwain at risg sylweddol iw hun neu eraill;

7.4 Yn yr enghreifftiau hyn byddai defnyddio grym yn rhesymol (ac felly'n gyfreithlon) pe byddai'n amlwg bod yr ymddygiad yn ddigon peryglus neu drafferthus i alw am ymyriad corfforol o'r math a ddefnyddiwyd ac na ellid bod wedi delio â'r sefyllfa'n realistig drwy unrhyw ddulliau eraill.

<u>Dylid gwneud cofnod o'r digwyddiad cyn gynted â phosibl, pan fo'r digwyddiad yn dal yn hawdd i'w gofio ar y ffurflen "Defnydd o Rym Rhesymol" gan anfon copi i'r awdurdod a chadw copi yn ffeil diogelu'r disgybl.</u>

7.5 Lle bynnag y bo'n bosibl, dylai'r penderfyniadau hyn ystyried nodweddion unigryw y disgybl, gan cynnwys ei oedran, ei ddealltwriaeth ac unrhyw ADY neu anabledd y gallai fod ganddo. Byddai hyn yn cynnwys canlyniadau unrhyw asesiad risg a, lle y bo'n briodol, unrhyw strategaethau a thechnegau penodol a nodir yn nhaflen osgoi argyfwng y disgybl.

8. Defnyddio ymyriadau corfforol

8.1 Dylai ysgolion gydnabod bod rhai disgyblion yn ymddwyn mewn ffyrdd sy'n ei gwneud yn angenrheidiol ystyried y defnydd o ymyriad corfforol fel rhan o gynllun rheoli ymddygiad. Dylid cynnal asesiad risg ffurfiol ar bob math o ymddygiad sy'n galw am ddefnydd o ymyriad corfforol a nodwyd. Mae'n rhaid i'r strategaeth rheoli risg ddilynol fod yn gydnaws â dull rheoli ymddygiad cadarnhaol.

8.2 Mae'n rhaid gallu dangos yn glir bod unrhyw ymyriad yn gydnaws â datganiad / CDU y disgybl a'i gynllun addysg unigol. Dylid cofnodi hyn hefyd yn briodol yng nghofnodion yr ysgol. Dylai pob aelod o staff fod yn ymwybodol o'r gwahaniaeth rhwng cyswllt neu gyffyrddiad corfforol, wedi'i ddefnyddio'n briodol mewn sefyllfaoedd bob dydd i gefnogi, annog, arwain neu gysuro disgyblion a defnyddio grym i gyfyngu ar symudiad neu i ymryddhau rhag disgyblion y mae eu hymddygiad yn cyflwyno risg glir o anaf.

8.3 Mae'n rhaid asesu technegau a dulliau ar gyfer rheoli ac atal disgyblion gan ddefnyddio ymyriadau corfforol cyfyngol er mwyn sicrhau eu bod yn ddiogel, yn addas ac yn briodol i'w defnyddio gyda'r disgybl penodol. Dylid cytuno arnynt mewn partneriaeth â'r disgybl, ei rieni (neu'r rhai â chyfrifoldeb rhiant) ac asiantaethau statudol eraill sy'n gweithio gyda'r disgybl. Mae hyn yn arbennig o berthnasol pan fydd disgyblion yn derbyn gofal gan yr awdurdod lleol, mewn gofal seibiant, neu'n derbyn gofal gan eraill sydd â chyfrifoldeb cyfreithiol er mwyn sicrhau bod agwedd gyson at ddefnyddio ymyriad corfforol yn yr ysgol a thu allan i'r ysgol. Os bydd anghydfod, neu bryderon ynglŷn â'r dulliau sy'n cael eu hystyried, dylid cytuno ar strategaeth ysgol dros dro a chyfeirio'r mater i'r ALl. Os bydd angen, gellir cynnig dyfarniad gan swyddog annibynnol a enwebwyd gan y Byrddau Diogelu Plant Lleol.

9. Defnydd o rym resymol cyfyngol mewn sefyllfaoedd anrhagweladwy ac argyfyngau

9.1 Dylai ysgolion gydnabod y gall aelodau o staff, weithiau, ganfod eu hunain mewn sefyllfaoedd anrhagweladwy neu argyfyngau lle nad oes ganddynt unrhyw ddewis ond defnyddio grym rhesymol i reoli argyfwng. Argymhellir:

- cyn defnyddio grym – y bydd staff yn ceisio tynnu sylw neu'n tawelu er mwyn rheoli'r sefyllfa;
- wrth ddefnyddio grym – mae'n rhaid i staff ddefnyddio technegau a dulliau y maent yn gyfarwydd â hwy, yn hyderus i'w defnyddio ac sy'n cael eu cymeradwyo gan yr ysgol; a
- mewn amgylchiadau eithriadol (lle bydd technegau a ganiateir yn aneffeithiol neu os nad yw'r staff yn gyfarwydd â'r camau y dylent eu cymryd) – dylai staff reoli'r sefyllfa hyd eithaf eu gallu i gydymffurfio ag Adran 93 o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006.

9.2 Dylai staff bob amser adrodd a chofnodi'r defnydd o rym corfforol sy'n digwydd mewn sefyllfaoedd anrhagweladwy neu argyfyngau gan ddefnyddio gweithdrefnau'r ysgol.

10. Asesu'r Risg

10.1 Cynghorir timau arwain i asesu amlder a difrifoldeb digwyddiadau sy'n galw am ddefnyddio grym sy'n debygol o ddigwydd yn eu hysgol. Mae patrymau hanesyddol fel arfer yn darparu man cychwyn da. **Bydd yr asesiadau hyn yn fodd i lywio penderfyniadau ynghylch hyfforddiant staff.**

10.2 Dylai staff sy'n gweithio mewn sefyllfaoedd lle mae tebygolrwydd y bydd yn rhaid iddynt ddefnyddio technegau ataliaeth gorfforol, ystyried a ydyw eu dillad, eu tlysau a'u steil gwallt yn ychwanegu at y perygl o anaf iddynt eu hunain neu i eraill.

10.3 Mae asesiad risg yn cynnwys ystyried y risg bosibl a'r risg wirioneddol. Y camau allweddol yw:

- asesu'r cyd-destun am risg - ceisio rhagweld y sefyllfaoedd lle mae risg yn digwydd neu lle gallai ddigwydd. Er enghraifft, sefyllfaoedd pan fydd disgyblion yn teimlo'n rhwystredig, pan fydd disgyblion yn agos at ffyrdd agored, mewn cerbyd neu mewn lleoedd poblog;
- asesu tebygolrwydd – ceisio amcanu pa mor debygol yw hi y bydd y sefyllfa risg yn bodoli ac a fydd unrhyw anaf neu niwed yn debygol iawn o ddigwydd, yn debygol o ddigwydd, neu'n annhebygol o ddigwydd; a
- asesu difrifoldeb – ceisio mesur y math o anaf a niwed a allai ddigwydd. Er enghraifft: tagu, briwiau, gwaedu, ysigo, torri esgyrn, straen, wedi diffygio'n llwyr, pyliau o banig, gwaeledd nerfol ac anhwylder straen wedi trawma.

Yn y rhan hon, tybir y bydd yr ysgol yn defnyddio'r profforma asesu a rheoli risg. I rai disgyblion, bydd yn briodol i'r ALl gynnal yr asesiad cychwynnol, ac yna bydd yr ysgol yn ychwanegu ato.

10.4 Wrth asesu risgiau, dylid cofnodi pob un yn unol â'r gofynion perthnasol megis polisïau'r Adran Addysg neu'r ysgol. Os tybir bod risgiau'n ddifrifol i'r plentyn neu eraill, efallai y bydd angen i'r ysgol ddefnyddio fframweithiau ac offer asesu risg ffurfiol, megis "Pum Cam i Asesu Risg" yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch.

11. Asesiadau Risg

Efallai y bydd angen i ysgolion gynnal asesiadau risg unigol hefyd pan fydd yn hysbys y bydd grym yn fwy tebygol o fod yn angenrheidiol er mwyn atal disgybl penodol, megis disgybl y mae eu ADY a/neu anabledd yn gysylltiedig ag ymddygiad eithafol. Mae asesiad risg unigol hefyd yn hollbwysig ar gyfer ddisgyblion y mae eu ADY a/neu anableddau yn gysylltiedig â:

- namau cyfathrebu sy'n eu gwneud yn llai ymatebol i gyfathrebu llafar;
- anableddau corfforol a/neu nam ar y synhwyrau;
- cyflyrau sy'n eu gwneud yn fregus, megis hemoffilia, syndrom esgyrn brau neu epilepsi; neu
- dibyniaeth ar offer megis cadeiriau olwyn, tiwbiau anadlu neu fwydo.

- defnyddio'r hyn sy'n hysbys, yng ngoleuni profiad, i wneud penderfyniadau synhwyrol am faterion risg;
- pwyso a mesur yr opsiynau a chymryd risgiau rhesymol;
- cymryd camau i weithredu ymagweddau amrywiol i gefnogi a diogelu plant.

Drwy weithio yn y dull hwn, mae'n bosibl gwneud penderfyniadau a chymryd camau gweithredu er mwyn:

- lleihau lefel y risg gynhenid y mae plant ac eraill yn cael ei hamlygu iddi;
- cymryd risgiau pwrpasol i ehangu profiad y plentyn a manteisio i'r eithaf ar ei botensial neu ei photensial;
- osgoi risgiau afresymol i'r plentyn hwn ac eraill;
- sicrhau bod y strategaethau sy'n cael eu defnyddio i ymateb i ymddygiad heriol yn rhesymol, ac yn gymesur i'r risgiau a gyflwynir gan yr ymddygiad.

11.1 Er mwyn i ataliaeth plentyn neu berson ifanc dawelu'r sefyllfa a **pheidio** ag arwain at anaf pellach neu gynnydd mewn trais, dylid ystyried y ffactorau a ganlyn wrth arfarnu'r peryglon cysylltiedig ac wrth bennu pa dechnegau i'w defnyddio mewn unrhyw sefyllfa:

- oedran, corffolaeth gymharol a chyflyrau meddygol hysbys yr atalydd o oedolyn a'r plentyn/person ifanc
- rhywedd staff mewn cymhariaeth a'r plentyn/person ifanc
- presenoldeb ail (oedolyn arall) a all gynorthwyo, goruchwylio a chymryd rhan yn yr ataliaeth
- y posibilrwydd o sicrhau presenoldeb ail (oedolion eraill)
- sbectolau, cymhorthion dysgu, tlysau a dillad a wisgir gan y plentyn/person ifanc
- gallu'r atalydd i ddefnyddio ieithwedd briodol a goslef llais priodol
- lleoliad y digwyddiad a'r potensial i'r ataliaeth ddigwydd yn ddiogel
- gwybodaeth o brofiad blaenorol y plentyn/person ifanc o ataliaeth, a'u hymateb tebygol
- presenoldeb unrhyw arfau.

11.2 Bydd defnyddio dull strwythuredig ar gyfer asesu a rheoli risg yn helpu staff i wneud penderfyniadau ar yr hyn y gellir ei wneud yn rhesymol i leihau risgiau. Ar yr un pryd, bydd yn helpu i'w paratoi ar gyfer adegau pan fydd pethau'n mynd o chwith.

11.3 Gellir rhagweld ymddygiad heriol yn aml, er y gall fod yn anodd rhagweld yn union pryd y bydd yn digwydd neu raddau'r her y bydd yn ei gyflwyno. Yn gyffredinol, dylai ysgolion:

- ymchwilio i weld pam fod plant yn ymddwyn mewn ffyrdd sy'n cyflwyno risg;
- ceisio deall y ffactorau sy'n dylanwadu ar yr ymddygiad;
- cydnabod yr arwyddion rhybudd cynnar sy'n dangos bod ymddygiad y plentyn yn ychwanegu ansefydlogi, a
- datblygu'r sgiliau i reoli sefyllfaoedd anodd yn gymwys a sensitif. Dylid nodi'r mesurau y cytunwyd arnynt ar gyfer rheoli risgiau a nodwyd mewn cynllun rheoli ymddygiad cytûn ar gyfer y plentyn unigol. Gellir defnyddio dulliau asesu a rheoli risg hefyd mewn argyfyngau pan fydd risgiau anrhagweladwy'n digwydd.

12. Sefyllfaoedd pan na ddylai staff ymyrryd fel arfer heb gymorth

Ni ddylai aelod o staff awdurdodedig ymyrryd mewn digwyddiad heb gymorth, oni fydd yn argyfwng. Dylai ysgolion sefydlu systemau cyfathrebu sy'n galluogi aelod o staff i alw am gymorth brys pan fydd angen. Efallai y bydd angen help i ddelio â sefyllfa sy'n cynnwys disgybl hŷn neu ddisgybl sy'n gryfach yn gorfforol, disgybl mawr, mwy nag un disgybl neu os bydd yr aelod o staff awdurdodedig yn credu y gallai ef neu hi fod mewn perygl o gael ei anafu. Yn yr amgylchiadau hyn fe ddylid gymryd camau i symud disgyblion eraill a allai fod mewn perygl a galw am gymorth gan staff awdurdodedig eraill, neu ffonio'r heddlu os bydd angen.

Mewn amgylchiadau eithriadol, pan fo perygl o anaf yn y fan a'r lle, gall aelod o staff fod angen gweithredu mewn ffordd sydd yn gyson gyda'r cysyniad o rym rhesymol, e.e. i rwystro disgybl ifanc rhag rhedeg neu gamu oddi ar balmant i ffordd brysur, neu i rwystro disgybl rhag taro rhywun neu daflu rhywbeth.

Lle bo'n angenrheidiol defnyddio grym, ni ddylai aelod o staff, oni bai nad oes unrhyw ddewis arall, wneud hynny mewn ffordd y gellid disgwyl yn rhesymol iddo/iddi achosi anaf.

Dylai aelodau o staff bob amser osgoi cyffwrdd neu ddal disgybl mewn ffordd y gellid ei hystyried yn anweddus.

<u>Dylai dwylo staff fod yn y golwg bob amser.</u>

13. Cofnodi Digwyddiadau o Rym Rhesymol

13.1 Dylai polisïau ysgol nodi'n glir y bydd pob digwyddiad lle defnyddiwyd grym corfforol gan aelod o staff yn cael eu cofnodi a'u harfarnu'n ofalus.

13.2 Cynghorir ysgolion yn gryf i gadw cofnodion systematig o bob digwyddiad arwyddocaol lle defnyddiwyd grym, yn unol â pholisi a gweithdrefnau'r ysgol ar ddefnyddio grym a'i gofynion diogelu plant. Diben cofnodi yw sicrhau bod canllawiau polisi'n cael eu dilyn, hysbysu rhieni, llywio cynlluniau ar gyfer y dyfodol fel rhan o brosesau gwella ysgolion, atal camddealltwriaeth neu gamddehongliad o'r digwyddiad a darparu cofnod ar gyfer unrhyw ymchwiliad yn y dyfodol.

13.3 Fe'ch cynghorir yn gryf i wneud cofnod ysgrifenedig. Gall cofnodion o'r fath ddarparu tystiolaeth o benderfyniadau amddiffynadwy rhag ofn y gwneir cwyn neu y cynhelir ymchwiliad yn ddiweddarach.

13.4 Yr aelod o staff a oedd yn gysylltiedig â digwyddiad sydd fel arfer yn y sefyllfa orau i lunio'r cofnod. Byddai'n arfer da i'r aelod o staff sy'n bennaf gyfrifol am ddiogelu i fwrw golwg dros y cofnod a dylai'r ysgol roi copi o'r fersiwn derfynol i'r aelod o staff a oedd yn gysylltiedig â'r digwyddiad. Gallai hyfforddiant staff ddarparu arfer da ar gwblhau cofnodion o ddigwyddiadau.

13.5 Dylai pob fersiwn wahanol a roddir o'r un digwyddiad gael eu cofnodi. Nid yw bob amser yn ddoeth rhoi copi o'r cofnod o'r digwyddiad i'r rhieni yn ôl yr arfer, ond dylid rhoi gwybod i'r rhieni pryd a lle y digwyddodd y digwyddiad, pa aelodau o staff a oedd yn uniongyrchol gysylltiedig â'r digwyddiad (gan gelu enwau pan fydd angen), pam eu bod wedi penderfynu bod angen defnyddio grym, pa rym a ddefnyddiwyd, a oedd yna unrhyw anafiadau a pha gamau dilynol a gymerwyd (cymorth a/neu ddisgyblu) mewn cysylltiad â'u plentyn.

Dylid adrodd ar lafar i rieni / goflawyr / asiantaethau yn dilyn digwyddiad.

13.6 Mae'r cofnod yn debygol o lunio rhan o gofnod addysgol y disgybl ac mae'n gofnod o wybodaeth sy'n cael ei phrosesu (ei sicrhau, ei chofnodi a'i chadw) gan neu ar ran Corff Llywodraethu'r ysgol (neu athro yn yr ysgol, ac eithrio ar gyfer defnydd personol), mae'n ymwneud â'r disgybl, ac roedd yn deillio gan athro neu cafodd ei gyflenwi gan athro wedi'i gyflogi gan y Corff Llywodraethu neu'r awdurdod lleol.

13.7 Dylid cofnodi pob anaf yn unol â gweithdrefnau'r ysgol. Dylai'r ysgol gymryd camau i adrodd ar anafiadau perthnasol i staff neu ddisgyblion drwy ddefnydd HS11 neu i Ganolfan Gyswllt Digwyddiadau'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch http://www.hse.gov.uk/index.htm

13.8 Mae'n arfer dda i lywodraethwyr fonitro digwyddiadau pan fydd grym wedi'i ddefnyddio. Mae gan benaethiaid rôl bwysig i'w chwarae wrth roi gwybod i'r Corff Llywodraethu am ddigwyddiadau o'r fath.

13.9 Efallai y bydd aelodau o staff y mae disgybl wedi ymosod arnynt yn dymuno ystyried hysbysu'r heddlu.

14. Hysbysu Rhiant yn dilyn defnyddio grym rhesymol

Gall digwyddiadau sy'n ymwneud â defnyddio grym achosi cryn bryder i rieni disgyblion.

<u>Dylid hysbysu rhieni o unrhyw ddigwyddiad sy'n ymwneud â'u plentyn a rhoi iddynt gyfle i'w drafod</u>.

Dylai'r pennaeth neu'r aelod o'r staff yr adroddir y digwyddiad iddo un ai hysbysu'r rhieni yn syth, neu ar ddiwedd y diwrnod ysgol, ar lafar neu'n ysgrifenedig. Dylai'r ysgol wneud cofnod o'r adroddiad.

Argymhellir hysbysu cadeirydd corff llywodraethol/ llywodraethwr dynodedig sy'n cydlynu diogelu plant yr ysgol o bob digwyddiad o ddefnyddio grym gan staff a gofnodwyd.

15. Hawl y rhiant i weld cofnodion

15.1 Hyd yn oed os na chafodd copi o'r cofnod o'r digwyddiad ei ddarparu gan yr ysgol fel y crybwyllwyd uchod, byddai gan y rhiant hawl i weld y cofnod addysgol am ddim, o fewn 15 diwrnod ysgol ar ôl derbyn cais ysgrifenedig y rhiant. Os bydd rhiant yn gwneud cais ysgrifenedig am gopi o'r cofnod mae'n rhaid darparu hwn, hefyd o fewn 15 diwrnod ysgol ar ôl derbyn y cais.

15.2 Pan fydd ysgolion yn cydymffurfio â chais i weld neu i dderbyn copi o gofnod addysgol disgybl mae yna rai mathau o wybodaeth na ddylid eu datgelu, sef unrhyw wybodaeth na ellir ei rhoi'n gyfreithiol i'r plentyn o dan Ddeddf Diogelu Data 1998, neu na fyddai ganddo hawl i'w chael o dan y Ddeddf neu yn rhinwedd unrhyw orchymyn a wneir o dan adran 30(2) neu adran 38(1) o'r Ddeddf honno. Mae manylion pellach ar y data sydd mewn cofnodion addysgol y gellir eu datgelu yng nghanllaw Llywodraeth y Cynulliad ar Gofnodion Addysgol, Adroddiadau Ysgol a'r System Drosglwyddo Gyffredin – cadw, gwaredu, datgelu a throsglwyddo gwybodaeth am ddisgyblion, Cylchlythyr 18/2006. Wrth gofnodi digwyddiadau o'r fath, dylai staff gofio, os bydd yr wybodaeth hon yn cael ei throsglwyddo'n ddiweddarach i'r heddlu, y gallai gael ei chynnwys mewn datgeliad gan y Swyddfa Cofnodion Troseddol. Dylai ysgolion gadw cofnodion am ddigwyddiadau o'r fath nes y bydd yr aelod o staff dan sylw wedi cyrraedd oedran ymddeol arferol neu am 10 mlynedd o ddyddiad yr honiad os bydd hynny'n hwy.

16. Cymorth ar ôl digwyddiadau

16.1 Gall digwyddiadau difrifol sy'n galw am ddefnyddio grym fod yn annifyr i bawb dan sylw a gall arwain at anafiadau i'r disgybl neu i'r staff. Dylid cymryd camau ar unwaith i roi cymorth cyntaf i unrhyw anafiadau a chael gafael ar gymorth meddygol ar gyfer unrhyw anafiadau sy'n fwy difrifol. **Mae hefyd yn bwysig sicrhau bod staff a disgyblion yn derbyn cymorth emosiynol.**

16.2 Gellir defnyddio'r llythyr at rieni yn eu hysbysu ynglŷn â'r defnydd o rym hefyd i'w cynnwys mewn trafodaeth am y digwyddiad a chyflwyno'r gweithredoedd a'r cymorth dilynol. Mae'n arfer dda i rieni fod yn rhan o'r broses o gytuno ar drefniadau cymorth priodol. Ar gyfer rhieni disgyblion y mae eu hymddygiad yn gysylltiedig ag ADY a/neu anableddau, byddai'n ddoeth cytuno ar gynllun ymddygiad unigol. Byddai cynlluniau o'r fath yn cynnwys strategaethau i atal ymddygiad o'r fath rhag digwydd eto ac ymdrin ag unrhyw ymddygiad o'r fath eto a allai arwain at ddefnyddio grym.

17 Gweithdrefnau Cwyno ac Amddiffyn Plant

Mae'r gweithdrefnau a amlinellir yng nghanllawiau'r AALL ar amddiffyn plant yn gofyn i benaethiaid a chadeiryddion llywodraethwyr / Llywodraethwyr Dynodedig Diogelu Plant ystyried pob digwyddiad a phenderfynu p'run ai i gyfeirio'r mater drwy'r gweithdrefnau amddiffyn plant cytunedig.

Rhaid ystyried unrhyw gwyn sy'n deillio o ddefnyddio ataliaeth gorfforol yng ngoleuni llwybrau ymchwilio ysgrifenedig sydd eisoes yn bodoli, h.y.

a. Amddiffyn Plant (Gwasanaethau Cymdeithasol)
b. Gweithdrefnau Trefn Gwyno Ysgol.

Os mewn amheuaeth, cynghorir ysgolion i gysylltu â:
Delyth Griffiths , Swyddog Diogelu Plant yr Adran Addysg DelythGriffiths@gwynedd.llyw.cymru
cyn cynnal ymchwiliad a allai niweidio'r canlyniad yn ddiweddarach.

18. Cynnwys Randdeiliaiad Aml-Asiantaethol

18.1 Cynghorir ysgolion hefyd i:

- benderfynu a oes angen i bartneriaid aml-asiantaeth gymryd rhan ac, os felly, pa bartneriaid. Gallai'r rhain gynnwys gwasanaethau plant awdurdodau lleol, Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS) neu'r Tîm Troseddau Ieuenctid (os yw'r plentyn eisoes yn cael ei oruchwylio ganddynt neu os ydynt wedi'u nodi gan y TTI fel rhywun sydd mewn perygl o arddangos ymddygiad troseddol neu wrthgymdeithasol);
- pan fydd y disgybl yn wedi ad-ennill rheolaeth emosiynol, dylech ei ddwyn i gyfrif fel ei fod yn cydnabod y niwed a achoswyd neu a allai fod wedi'i achosi. Yn ogystal, i gosbi'r disgybl, gallai hyn gynnig cyfle iddynt adfer cydberthnasau gyda'r staff a'r disgyblion yr effeithiwyd arnynt gan y digwyddiad a/neu i ddatblygu eu sgiliau cymdeithasol ac emosiynol. Mewn rhai achosion, gall digwyddiad arwain at benderfyniad i wahardd disgybl. Dan yr amgylchiadau hyn mae'n rhaid i benaethiaid ystyried canllawiau Llywodraeth y Cynulliad ar Wahardd o Ysgolion ac Unedau Cyfeirio Disgyblion, Cylchlythyr 081/2012
- helpu'r disgybl a'r staff i ddatblygu strategaethau er mwyn osgoi argyfyngau o'r fath yn y dyfodol a rhoi gwybod i aelodau o staff perthnasol am y strategaethau hyn a'u rolau hwy;
- sicrhau bod rhieni a disgyblion yn ymwybodol o weithdrefnau cwyno'r ysgol; a
- sicrhau bod staff a disgyblion yr effeithir arnynt gan ddigwyddiad yn derbyn cymorth parhaus am ba bynnag hyd y bydd ei angen arnynt mewn cysylltiad â:
  i. canlyniadau corfforol;
  ii. cymorth i ymdrin ag unrhyw straen emosiynol neu golli hyder; a
  iii. cyfle i ddadansoddi, adlewyrchu a dysgu o'r digwyddiad.

19. Ymdrin â chwynion a chyhuddiadau

19.1 Byddai gan rieni a disgyblion hawl i gwyno am gamau gweithredu a gymerwyd gan staff ysgol. Gallai hyn gynnwys defnyddio grym. Mae angen i ysgolion esbonio hynny'n glir. Os gwneir cyhuddiad penodol o gamdriniaeth yn erbyn aelod o staff yna mae angen i'r ysgol ddilyn y canllawiau a nodir yn nhri llythyr Llywodraeth Cymru ar y gwasanaeth ymchwilio annibynnol, dyddiedig 9 Tachwedd 2006, a 30 Mawrth a 31 Awst 2007. Hefyd, y canllawiau yng Nghylchlythyr 45/2004 Llywodraeth y Cynulliad - 'Gweithdrefnau Disgyblaeth Staff mewn Ysgolion'. Dylid delio â chwynion eraill o dan weithdrefn cwynion yr ysgol sydd wedi'i chyflwyno fel arfer ym mhrosbectws cyhoeddedig yr ysgol neu ar ei gwefan. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyhoeddi dwy ddogfen ganllaw i ysgolion ar ymdrin â chwynion. Cylchlythyr 03/2004 'Gweithdrefnau Cwyno Cyrff Llywodraethu Ysgolion' a Chylchlythyr 39/2006 'Canllawiau i Gyrff Llywodraethu Ysgolion ynghlŷn â Gweithdrefnau Cwyno yn ymwneud â Disgyblion'.

19.2 Mewn amgylchiadau o'r fath y pennaeth ddylai ymateb i'r gŵyn yn unol â pholisi a gweithdrefnau'r ysgol, oni wnaed y gŵyn yn erbyn y pennaeth ei hun. Gall rhieni ddewis apelio yn erbyn ymateb y pennaeth. Gellir galw panel o lywodraethwyr ynghyd ar y pwynt hwn.

19.3 Dylai cyfranogiad llawn y rhai sydd â chyfrifoldeb rhiant yn dilyn y digwyddiad leihau'r tebygolrwydd o gŵyn am y defnydd o rym ond ni fydd yn atal pob cwyn neu gyhuddiad. Gall cyhuddiadau gael eu gwneud o ffynonellau amrywiol, ac nid dim ond gan y rhieni neu'r plant dan sylw.

19.4 Gallai anghydfod arwain at gyhuddiad yn erbyn aelod o staff, a wneir i'r ysgol, asiantaethau eraill neu hyd yn oed i'r heddlu. Dylid ymdrin â'r rhain yn unol â'r polisi a'r weithdrefn gytûn ar gyfer ymdrin â chyhuddiadau yn erbyn staff. Mae canllaw ar gael i ysgolion ar ddiogelu plant ac ar ymdrin â chyhuddiadau o gamdriniaeth yn erbyn athrawon a staff eraill yn llythyrau a chylchlythyrau Llywodraeth Cymru sydd wedi'u rhestru uchod. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyhoeddi canllawiau yng Nghylchlythyr 05/2008 – Diogelu Plant mewn Addysg: Rôl awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu o dan Ddeddf Addysg 2002.

19.5 Bydd polisi'r ysgol ar ymyriad corfforol a'r graddau y mae wedi'i ddilyn yn sail i unrhyw ymchwiliad o'r fath. Gellir ymchwilio i unrhyw gwynion o'r fath o dan weithdrefn ddisgyblu'r ysgol.

20. Cyswllt corfforol â disgyblion mewn amgylchiadau eraill

20.1 Mae yna achlysuron pan fydd cyswllt corfforol â disgybl yn briodol neu'n angenrheidiol ar wahân i'r rhai sydd wedi'u cynnwys yn Adran 93 o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006. Efallai y bydd angen rhywfaint o gyswllt corfforol i arddangos ymarferion neu dechnegau yn ystod gwersi addysg gorfforol, hyfforddiant chwaraeon neu grefft, dylunio a thechnoleg, neu os bydd yn rhaid i aelod o staff roi cymorth cyntaf. Efallai y bydd angen i athrawon ddarparu ysgogiadau neu help corfforol i blant ifanc a'r rhai ag ADY. Gallai cyffwrdd fod yn briodol hefyd pan fydd disgybl yn cael ei longyfarch neu ei ganmol, pan fydd y disgybl yn gofidio ac mae angen ei gysuro. Bydd athrawon yn defnyddio eu barn broffesiynol eu hunain pan fyddant yn credu bod angen y math hwn o gymorth ar ddisgybl.

20.2 Efallai na fydd rhai disgyblion eisiau i unrhyw un gyffwrdd â hwy. Er enghraifft, gallai rhai disgyblion fod yn sensitif iawn i gyswllt corfforol oherwydd eu cefndir diwylliannol neu am eu bod wedi'u cam-drin. Mae'n bwysig bod staff a allai ddod i gysylltiad â'r disgyblion neu'r grwpiau o ddisgyblion hyn wedi derbyn yr wybodaeth berthnasol a bod gan yr ysgol system o'u hysbysu. Yn ogystal, bydd angen i'r ysgol ddatblygu arfer cyffredin clir tuag at grwpiau o ddisgyblion a digwyddiadau penodol.

Dylid mabwysiadu dull gweithredu cyffredin pan fydd y staff a disgyblion o rywedd gwahanol. **Mae cyswllt corfforol gyda disgyblion yn fwy agored i'w gwestiynu wrth i ddisgyblion gyrraedd a mynd drwy'r glasoed, a dylai staff hefyd gofio y gall cyswllt corfforol diniwed a da ei fwriad hyd yn oed gael ei gamddehongli weithiau.**

20.3 Dylai ysgolion gadw cofnod cyfredol o ddigwyddiadau o'r fath, trwy lenwi'r daflen "Cofnod o ddefnydd o rym rhesymol" bwrpasol. Yn syth wedi digwyddiad o'r fath, dylai'r aelod cysylltiedig o'r staff hysbysu'r pennaeth neu uwch-aelod o'r staff a darparu adroddiad ysgrifenedig cyn gynted ag y bo modd wedyn. Dylai hwnnw gynnwys:

- enw(au) y disgybl(ion) cysylltiedig a phryd ac ym mhle y bu'r digwyddiad;
- enwau unrhyw staff neu ddisgyblion eraill a oedd yn dyst i'r digwyddiad;
- y rheswm dros fod angen grym, e.e. i rwystro anaf i'r disgybl, aelodau eraill o'r staff;
- sut y dechreuodd ac y datblygodd y digwyddiad, yn cynnwys manylion o ymddygiad y disgybl, yr hyn a ddywedwyd gan bawb oedd yn gysylltiedig, y camau a gymerwyd i dawelu neu lonyddu'r sefyllfa, faint o rym a ddefnyddiwyd, sut y defnyddiwyd y grym hwnnw, ac am ba hyd;
- ymateb y disgybl yn ystod y digwyddiad a chanlyniad y digwyddiad;

- dylid cofnodi manylion unrhyw anaf a ddioddefwyd gan y disgybl, disgybl arall neu aelod o staff gan ddefnyddio map o'r corff gweler Atodiad ac unrhyw ddifrod i eiddo.

Dylai staff geisio cyngor uwch-gydweithiwr neu uwch-gynrychiolydd o'u cymdeithas broffesiynol wrth lunio adroddiad o'r fath.

Gall yr adroddiadau hyn fod ar gael i asiantaethau allanol sy'n ymwneud ag amddiffyn plant, gan gynnwys yr heddlu.

Dylai'r aelod o staff gadw copi o'r adroddiad.

ATODIAD 1-
CYNNWYS POLISI YSGOL

Gall sefyllfaoedd sy'n cynnwys gwneud penderfyniadau ynglŷn â defnyddio grym ai peidio ddigwydd mewn unrhyw ysgol. Gall defnyddio grym a phenderfynu peidio â defnyddio grym amlygu disgyblion a staff i risgiau sylweddol. Mae sefydlu polisi clir ar gyfer yr ysgol ar y defnydd o rym gan staff yn rhan bwysig o leihau'r risgiau hyn.

Mae angen i bob ysgol ddatblygu polisi sydd wedi'i deilwra ar gyfer ei hamgylchiadau penodol. Mae'n arfer dda gwneud hynny mewn ymgynghoriad â llywodraethwyr, staff, rhieni a disgyblion. Bydd y model yn ATODIAD 2 yn ddefnyddiol i ysgolion sy'n datblygu neu'n adolygu eu polisïau eu hunain.

<u>Polisi Ysgol ar y Defnydd o Rym gan Staff i Reoli neu Atal Disgyblion</u>

Amcanion

Gallai'r rhain gynnwys datganiadau ar:
- amcan allweddol sicrhau diogelwch disgyblion a staff;
- atal achosion difrifol o herio disgyblaeth yr ysgol;
- atal difrod difrifol i eiddo; a'r
- angen i ddiogelu hawliau plant a phobl ifanc.

Lleihau'r angen i ddefnyddio grym

Gallai'r adran hon gynnwys deunydd ynglŷn â:
- creu amgylchedd tawel sy'n lleihau'r risg y bydd digwyddiadau'n codi lle gallai fod angen defnyddio grym;
- defnyddio dulliau lles cymdeithasol ac emosiynol i addysgu disgyblion sut i reoli gwrthdaro a theimladau cryf;
- atal digwyddiadau rhag gwaethygu os byddant yn digwydd;
- dim ond defnyddio grym pan fydd y risgiau o wneud hynny'n gwrthbwyso'r risgiau o beidio â defnyddio grym; ac
- asesiadau risg a chynlluniau ymdrin yn gadarnhaol ar gyfer disgyblion unigol.

Staff sydd ag awdurdod i ddefnyddio grym
- Gallai'r adran hon ddelio ag awdurdod parhaol a thros dro.
- O ran awdurdod parhaol, gallai esbonio bod pob athro a staff sydd wedi'u hawdurdodi gan y pennaeth i reoli neu i fod yn gyfrifol am ddisgyblion yn derbyn pŵer statudol yn awtomatig i ddefnyddio grym a nodi'r categorïau o staff sydd wedi'u cynnwys yn hyn.
- O ran awdurdod dros dro, gallai esbonio yr amgylchiadau lle bydd staff nad yw eu swyddi fel arfer yn cynnwys goruchwylio disgyblion a gwirfoddolwyr sy'n gweithio gyda disgyblion yn derbyn awdurdod i reoli neu i fod yn gyfrifol am ddisgyblion ac y bydd ganddynt felly'r pŵer statudol i ddefnyddio grym; a sut y bydd athrawon a staff eraill ag awdurdod parhaol yn gwybod pwy sydd ag awdurdod dros dro.

Penderfynu pryd i ddefnyddio grym
- Gallai'r adran hon gyflwyno canllawiau i helpu staff i benderfynu a ddylid defnyddio grym ai peidio mewn amgylchiadau penodol. Er enghraifft, gallai awgrymu y dylai staff ond defnyddio grym pan:
- fyddai canlyniadau posibl peidio ag ymyrryd yn ddigon difrifol i gyfiawnhau ystyried defnyddio grym;
- fyddai'r tebygolrwydd o gyflawni'r canlyniad a ddymunir drwy ddulliau eraill yn isel; ac a
- a fyddai'r risg sy'n gysylltiedig â pheidio â defnyddio grym yn gwrthbwyso'r risg o ddefnyddio grym.

Gallai'r adran hon egluro hefyd:

- sut y bydd staff (yn cynnwys pobl ag awdurdod dros dro i reoli neu fod yn gyfrifol am ddisgyblion) yn cael gwybodaeth am ddisgyblion a chyngor ar sut i ymdrin â disgyblion sy'n cyflwyno risgiau arbennig i'w hunain neu i eraill (o ganlyniad i ADY a/neu anableddau a/neu amgylchiadau personol eraill, megis trais domestig); a
- sut y dylai staff leihau'r risgiau uchaf, er enghraifft drwy ffonio'r heddlu os credir y byddai disgybl yr amheuir bod ganddo arf yn debygol o wrthod chwiliad.

Defnyddio grym

- Gallai'r adran hon bwysleisio pwysigrwydd defnyddio'r grym lleiaf posib sydd ei angen i gyflawni'r canlyniad a ddymunir.
- Gallai'r adran hefyd:
    - gynghori y dylid rhoi rhybudd llafar clir i'r disgybl y gallai grym gael ei ddefnyddio;
    - awgrymu'r mathau o rym y gellir eu defnyddio, gan egluro'n glir y dylid ond defnyddio unrhyw fath o ataliaeth sy'n debygol o anafu disgybl (yn arbennig

    unrhyw beth a allai gyfyngu ar anadlu) mewn argyfyngau eithafol yn unig pan nad oedd unrhyw ddewis ymarferol arall; a
    - cynghori staff, i'r graddau y bo'n bosibl, na ddylent ddefnyddio grym oni fydd neu nes y bydd oedolyn cyfrifol arall yn bresennol i gefnogi, i arsylwi ac i alw am gymorth.

Hyfforddiant staff

- Gallai'r adran hon drafod:
    - sut y gwneir penderfyniadau am hyfforddiant; a
    - sut y caiff hyfforddiant ei ddarparu.

Cofnodi digwyddiadau

- Gallai'r adran hon gyflwyno trefniadau'r ysgol ar gyfer penderfynu pa ddigwyddiadau i'w cofnodi a sut i'w cofnodi.

- Efallai y bydd ysgolion yn dymuno defnyddio eu fersiwn hwy o'r ffurflen cofnodi digwyddiadau atodedig

Adrodd ar ddigwyddiadau

- Gallai'r adran hon gyflwyno trefniadau'r ysgol ar gyfer digwyddiadau cofnodadwy i rieni.
- Gallai hefyd drafod adrodd i asiantaethau allanol megis gwasanaethau plant awdurdodau lleol, y Bwrdd Diogelu Plant Lleol, yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch, timau troseddau ieuenctid a'r heddlu.

Cymorth yn dilyn digwyddiadau

- Gallai'r adran hon gyflwyno'r trefniadau ar gyfer cefnogi staff a disgyblion sydd wedi bod yn gysylltiedig â digwyddiadau, yn cynnwys diwallu anghenion corfforol ar unwaith ac ail-feithrin cydberthnasau, a sicrhau bod gwersi'n cael eu dysgu o'r digwyddiad.

Cwynion a chyhuddiadau

- Gallai'r adran hon gyflwyno trefniadau'r ysgol ar gyfer ymdrin â chwynion a chyhuddiadau o gamymddwyn sy'n deillio o ddigwyddiadau.

Monitro ac adolygu

Gallai'r adran hon gyflwyno trefniadau'r ysgol ar gyfer monitro effaith ei pholisi ar ddefnyddio grym ac ar gyfer adolygu a datblygu'r polisi, yn cynnwys rolau uwch arweinwyr a llywodraethwyr.

ATODIAD 2

POLISI Ysgol Llanbedrog YNGLYN Â DEFNYDDIO GRYM RHESYMOL

NOD

Ymateb i ofynion y ddogfen Defnyddio Grym i Reoli neu Atal Disgyblion, sef y pwerau sydd wedi'u cynnwys yn Adran 93 o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006, a oedd yn disodli Adran 550A o Ddeddf Addysg 1996, gyda mân newidiadau. Bwriad y polisi yw sicrhau eglurder wrth ymdrin â disgyblion lle mae'n bridol defnyddio grym rhesymol.

Amcanion

Arddel gwerthoedd ac athroniaeth yn seiliedig ar ofal, lles, diogelwch a sicrwydd.

DATGANIAD

Mae Corff Llywodraethol Ysgol Llanbedrog yn derbyn ac yn gweithredu Canllawiau Awdurdod Addysg Gwynedd ynglŷn â defnyddio Grym Rhesymol.

DULL GWEITHREDU

1. Mae pob aelod o staff a gyflogir gan yr awdurdod yn berson awdurdodedig i *ystyried* y defnydd o rym rhesymol.
2. Bydd y Corff Llywodraethol yn dirprwyo'r cyfrifioldeb o drefnu hyfforddiant penodol ar gyfer pob aelod o staff dysgu i'r Pennaeth.
3. Bydd y Pennaeth yn trefnu hyfforddiant penodol ar gyfer staff yr ysgol.
4. Bydd y Corff Llywodraethol yn sicrhau fod pob aelod o'r staff sy'n gorfod ymyrryd yn gorfforol â disgyblion yn deall yn glir y dewisiadau a'r strategaethau sydd ar agor iddynt.
5. Bydd y Pennaeth yn hysbysu'r rhieni o'r drefn drwy ddatganiad am y polisi yn llawlyfr yr ysgol.
6. Bydd y Corff Llywodraethol yn sicrhau fod dulliau ymyrryd wedi eu cynllunio yn seiliedig ar ganllawiau Awdurdod Addysg Gwynedd parthed:

- Lleihau'r angen i ddefnyddio grym
- Arfarnu Risg gan gynnwys risg unigol
- Penderfynu pryd i ddefnyddio grym
- Defnyddio grym yn rhesymol
- Hyfforddi staff
- Cofnodi digwyddiadau
- Adrodd ar ddigwyddiadau
- Cymorth yn dilyn digwyddiadau
- Gweithdrefnau amddiffyn plant
- Cwynion a Chyhuddiadau
- Monitro ac adolygu

7. Bydd yr Uwch Dim Rheoli yn sicrhau fod yr ysgol yn cynnig cymorth a chynhaliaeth yn syth i aelodau'r staff oedd ynghlwm â'r digwyddiad.

8. Bydd y Uwch Dim Rheoli yn sicrhau fod yr ysgol yn cynnig cymorth i'r disgybl, a chynhaliaeth i'r disgybl i gynnwys ei farn am yr amgylchiadau yn arwain at y digwyddiad yn ogystal â'r digwyddiad ei hun.

9. Yn dilyn derbyn cwyn ysgrifenedig bydd y Pennaeth neu Cadeirydd y Llywodraethwyr yn *ystyried* dilyn y Canllawiau Amddiffyn Plant. Ni ddylid dilyn canllawiau amddiffyn plant oni bai fod risg o niwed arwyddocaol i'r disgybl. Lle bo ansicrwydd dylid cysylltu a'r swyddog diogleu plant mewn addysg am gymorth.

10. Adolygir y polisi yn;

    i. yn flynyddol
    ii. yn dilyn unrhyw ddiwygiadau i ganllawiau'r Llywodraeth a/neu'r Awdurdod Lleol

Dylid ystyried cynnwys y polisi yn dilyn digwyddiad o fewn yr ysgol.

ATODIAD 3 - "COFNOD O RYM RHESYMOL" – Ffurflen gofnodi

ADRODDIAD AM DDIGWYDDIAD OEDD YN CYNNWYS ATALIAETH CORFFOROL

Os oes achos o ddiogelu plentyn, dylid cyfeirio'r mater yn unol a'r gweithdrefnau amddiffyn plant

Cofnod Pwy?		Enw'r disgybl:	
Staff oedd yn rhan o'r digwyddiad?			
Diwrnod a dyddiad y digwyddiad:		Blwyddyn:	
Lleoliad:		Amser dechrau:	
Gweithgaredd:		Amser gorffen:	
Tyst - staff		Tyst - disgyblion	

Rhowch ddisgrifiad manwl o'r ffordd y dechreuodd y digwyddiad a sut ddatblygodd pethau, gan gynnwys beth a ddywedwyd gan y ddwy ochr, pa gamau a gymerwyd i liniaru neu dawelu'r sefyllfa, sut y cafodd y disgybl ei ddal neu'i rwystro ac am ba mor hir

Pa ymddygiad a welwyd? (disgrifiwch beth yn union a ddigwyddodd – gan gynnwys y strategaethau lliniaru a ddefnyddiwyd, am ba mor hir y defnyddiwyd y technegau lliniaru, sut wnaeth y person ifanc ymateb) Technegau lliniaru: (dylai staff bob amser fabwysiadu ystum anfygythiol, a rhifo'r strategaethau eraill a ddefnyddiwyd hy. gan nodi'r drefn ar gyfer eu defnyddio) - cyngor/cymorth geiriol - dargyfeirio sylw? Sut? -trafod - cyfyngiadau/dewisiadau - cynnig sicrwydd - cynnig/trefnu amser allan - anwybyddu tactegol - newid oedolyn - arall (disgrifiwch).

Am ba mor hir y defnyddiwyd y technegau lliniaru (munudau)

Nodwch isod lle y bu i chi gyffwrdd wrth ffrwyno.

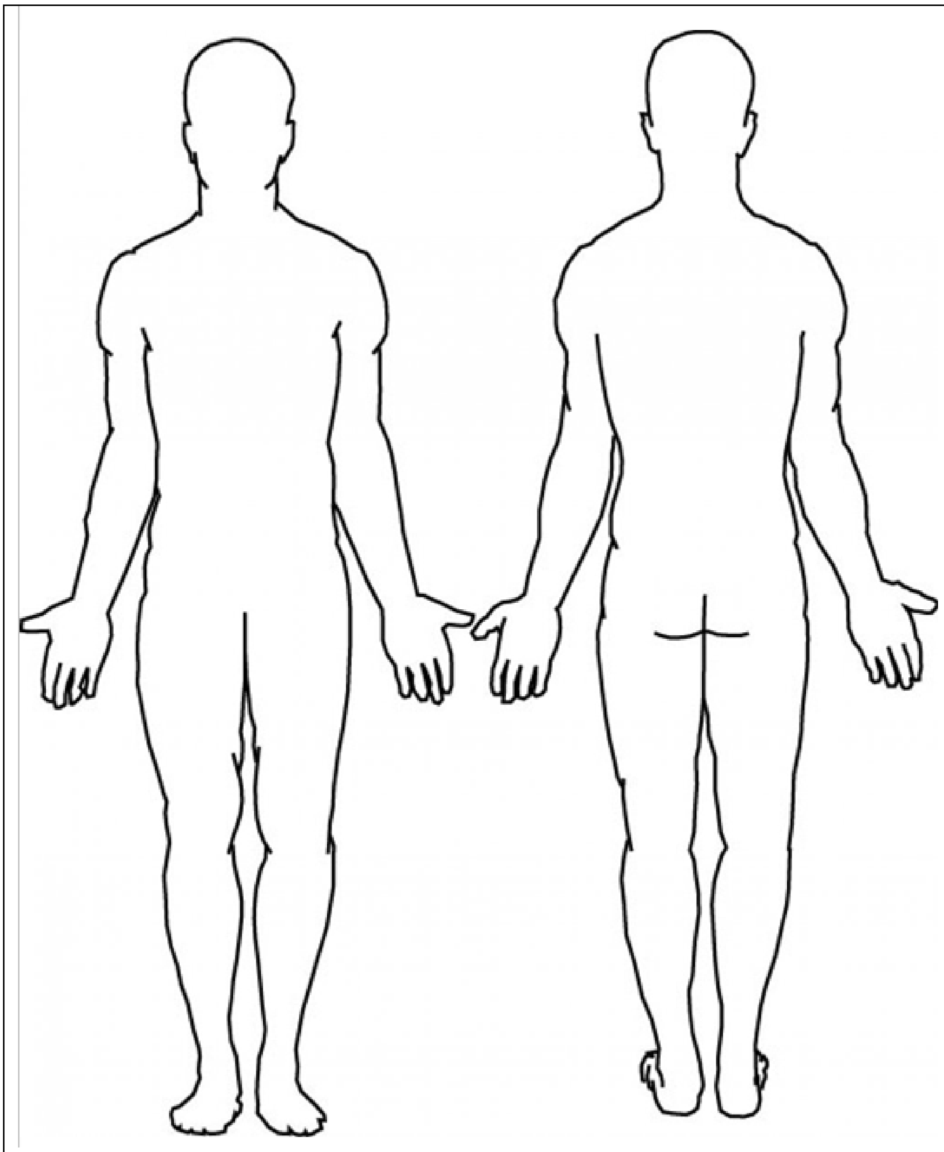

Pam fod angen defnyddio grym? (Ticiwch)	☐ Roedd y person ifanc mewn perygl o gael niwed ☐ Roedd disgyblion eraill mewn perygl o gael niwed oherwydd y person ifanc ☐ Roedd staff neu eraill oedd yn bresennol mewn perygl o gael niwed oherwydd y person ifanc ☐ Roedd eiddo ar fin cael ei ddifrodi ☐ Roedd yn amharu ar y drefn – sut ______________________________ ☐ Arall – rhowch esboniad ___________________________

Camau a gymerwyd yn dilyn y digwyddiad i sicrhau bod y person ifanc wedi tawelu, a'r canlyniad yn y pen draw:

Manylion unrhyw anafiadau a gafwyd: (i bwy, a pha gamau a gymerwyd o ganlyniad e.e. triniaeth feddygol. Os dim, rhowch 'dim')

Llyfr Damweiniau a HS11: do/naddo (dileu)

Unrhyw wybodaeth arall berthnasol: (dylech gynnwys manylion difrod i eiddo ac ati, os dim, rhowch 'dim')

Hysbyswyd rhieni/gofalwyr: ☐ ffôn ☐ llyfr cyswllt cartref (glynwch gopi)

Enw'r aelod staff a hysbysodd y rhieni/gofalwyr:____

Amser a dyddiad: ____

Os na, rhowch y rheswm: ____

Llofnod:___________________________________ **Dyddiad:**________

Datganiad y Disgybl

Dylid nodi barn a theimladau'r disgybl yn dilyn y digwyddiad.

Arwyddwyd (disgybl) ……………………………………………………………….

Monitro gan yr Uwch Dîm Rheoli:

	✔	X		✔	X
A gymerwyd camau lliniaru digonol/priodol?			A oedd yr ymyriadau corfforol yn gwbl angenrheidiol?		
Oedd yna sail dros ddefnyddio ymyriad corfforol?			A ddefnyddiwyd ymyriad corfforol yn rhesymol?		
A ddefnyddiwyd ymyriadau corfforol cymeradwy?			A oedd yr ymyriad corfforol a ddefnyddiwyd yn gymesur difridoldeb y sefyllfa?		
A gymerwyd camau priodol/digonol yn dilyn y digwyddiad?			A ydy'r broses o adrodd yn gyflawn a chynhwysfawr?		

Gweithredu'n Dilyn Digwyddiad

Beth fydd yr ysgol yn ei wneud i osgoi digwyddiad tebyg yn y dyfodol?

Llofnod:____ **Dyddiad:** __________

Dylid gyrru copi o'r cofnod digwyddiad hwn i GweinyddolADYaCH@gwynedd.llyw.cymru o fewn 5 diwrnod gwaith o'r digwyddiad.

ATODIAD 4 - Rhai Pwyntiau i'w Cofio
ATALIAETH GORFFOROL O DDISGYBLION YN Ysgol Llanbedrog

I atgoffa staff o'r hyn y **DYLENT** ac **NA DDYLENT** ei wneud

DYLECH …

- Fod yn gyfarwydd a'r gweithdrefnau a nodir canllawiau'r ysgol ar gyfer defnyddio ataliaeth gorfforol. Mae copi o'r rhain ar gael gan ……….

- Drafod y rhain gydag uwch-aelod o staff os ydych yn ansicr ynglyn ag unrhyw bwynt.

- Fod yn ymwybodol o ddisgyblion a ataliwyd yn gorfforol o'r blaen, ac o'r hyn a ddigwyddodd.

- Anfon am gymorth oedolyn yn fuan os yw pethau'n mynd o chwith a bod ataliaeth yn debygol.

- Asesu'r sefyllfa cyn gweithredu.

- Aros yn ddi-gynnwrf - peidiwch â gorymateb.

- Ddefnyddio cyn lleied o ataliaeth am gyn lleied o amser ag sy'n bosibl.

- Hysbysu'r pennaeth neu uwch-aelod o'r staff o'r digwyddiad cyn gynted ag y bo modd gan gwblhau'r ffurflen adroddiad yn dilyn cyngor gan gymdeithas broffesiynol uwch neu gynrychiolydd undeb llafur.

- Ymgynghori â'ch Cymdeithas Broffesiynol neu eich Undeb Llafur os oes gennych unrhyw bryderon.

- Gofio am eich cyfrifoldebau proffesiynol tuag at bob disgybl yn eich gofal.

- Wneud yn siwr bod eich dwylo yn y golwg bob amser gan osgoi cyffwrdd rhannau cenhedlol.

NI DDYLECH …

- Roi eich hunan mewn perygl: peidiwch â cheisio atal disgybl sy'n amlwg yn cario "arf".

- Geisio atal disgybl pan fyddwch wedi colli eich tymer.

- Adael i'r sefyllfa fynd y tu hwnt i reolaeth.

- Ddefnyddio grym gormodol, e.e. dal y gwddf, dal y disgybl â'i wyneb at y llawr.

- Osod eich hunan mewn perygl o gael eich camgyhuddo: osgowch fod ar eich pen eich hun gydag unrhyw ddisgybl bregus.

Os oes achos o ddiogelu plentyn, dylid cyfeirio'r mater drwy'r gweithdrefnau amddiffyn plant